

128/2 JØRSTADELVA (Vassdragsnr. 128.CZ)

<u>Fylke(r):</u>	Nord-Trøndelag
<u>Kommune(r):</u>	Snåsa
<u>Kartblad N50:</u>	1823 II, 1823 III
<u>Nedbørfelt:</u>	269,1 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	789 - 0 moh.
<u>Skoggrense:</u>	ca. 600 moh.
<u>Marin grense:</u>	ca. 180 moh.
<u>Naturgeografisk region:</u>	34a: Bar- og fjellbjørkskogområdet nord for Dovre til Vest-Jamtland, underregion; Skogen nord til Hattfjelldal i Nordland 35h: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Trøndelags fjellområder 41: Trøndelags lavlandsregion
<u>Landskapsregion:</u>	14: Fjellskogen i Sør-Norge 15: Lavfjellet i Sør-Norge 27: Dal- og fjellbygdene i Trøndelag
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 5 %, 3-5 km: 10 %, 1-3 km: 30 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	-
<u>Verneplanstatus:</u>	Ikke tidligere vurdert
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	-

Generell beskrivelse

Jørstadelva er en av 2 større elver som har utløp i Snåsavatnet (Granaelva er den andre). Jørstadelva er hovedelva opp til Steinkjermyran i Imsdalen der vassdraget deler seg i to hovedgreiner, Imsa og Ståggåelva. Feltet grenser i øst til Grønningen/Langvatnet/Holderen som er en del av det store Indalselv-vassdraget i Sverige. I nord grenser feltet til Granavassdraget og i sør til Ognavassdraget. Området har i hovedsak et kontinentalt klima, men med regelmessige innslag av fuktige maritime luftmasser. Årsnedbøren er ca. 900 - 1200 mm. Beregnet spesifikk avrenning er 33,63 l/s/km² og middeltilsiget 9,05 m³/s.

Jørstadelva er etter midt-norske forhold et typisk innlandsvassdrag. Elva drenerer et skog- og fjellområde med topper opp mot 1000 moh. Feltet har en rekke større og mindre vann. De største er Ismenningen, Reinsjøen, Lomtjønnin og Ståggåttjønnin. Vassdraget munner ut i Snåsavatnet (23 moh.), Norges 6. største innsjø på vel 118 km².

Det går vei langs hovedvassdraget opp og forbi Ismenningen ved vassdragets kilder og det er et betydelig nett av skogsbilveier i nedre og midtre deler. Fylkesvei 763 og Nordlandsbanen passerer nedre deler. I Kleivafossen er det bygd fisketrapp for ørret fra Snåsavatnet. Trappen er dominerende i fossen. En stor kraftledning krysser midtre deler av feltet. Det brytes skifer i et steinbrudd i øvre deler, noe som lokalt preger landskapet. Området har en del setrer, men relativt få hytter i forhold til arealet. Nedre deler er preget av landbruksvirksomhet med flere titalls gårdsbruk og annen bebyggelse. I utløpsområdet er det anlagt en mindre privat flystripe. I nedre deler av vassdraget er det gjennomført betydelige forbyggingsarbeider langs hovedelva. Det er planer om ytterligere forbygninger.

Hele kommuneplanens arealdel er under revisjon. I den gamle planen er det ikke vedtatt noen arealdel med rettsvirkning for privat grunn og som utgjør den største delen av vassdraget. Grønnøraområdet på nordsiden av elveutløpet er regulert til friluftsområde. Bygdesenteret Breide er regulert til boliger.

Ved Kjenstad er en kvartærgeologisk løsmasseforekomst vernet som landskapsvernområde. En del av feltet (13 km²) inngår i Sør-Norges største gjenværende villmarksprega område (1590 km²) som strekker seg fra Vera i Verdalen i sør til Brandsfjell i Lierne i nord, og som danner kjernen i den foreslåtte nasjonalparken Verdalen-Snåsa-Lierne.

Vannkvaliteten er god (rent vann - lite/ingen forurensing), middels næringsrikt og pH-verdier 6-7.

Geologisk mangfold

Berggrunnen er svært variert fra hardt grunnfjell til myke kalkrike bergarter.

Hele Ålnestangen og store deler av Tynestangen like nord for Jørstadelvas utløp i Snåsavatnet inngår i en langstrakt, markert kalkforekomst som strekker seg som en rygg fra sørvest til nordøst. Denne kalkforekomsten danner grunnlag for meget spesielle botaniske forekomster og et rikt biologisk mangfold. Området har mange skiferforekomster, noe som også utnyttes i industriell sammenheng.

Passpunktet Ismenningen - Grønningen, fungerte i en periode mot slutten av istiden som overløp fra store bredemte sjøområder i indre Snåsa og Sverige. Vannet rant ned gjennom Imsdalen og mot Jørstad. Enkelte breelvavsetninger ligger nær passet, ellers er det lite løsmasser i øvre deler. Lenger ned ligger store flater med sand- og grussletter (breelv- og elveavsetninger) og myrer, samt forvittringsjord og en drumlin i sidene. Nedenfor en trang innsnevring i dalen, ved Kjenstad, ble det lagt opp et stort breelvdelta i MG. Nedenfor dette ligger tykke lag marine sedimenter. Etter hvert som havet trakk seg tilbake, fant elva nye løp og eroderte i løsmassene. Ulike erosjonformer og elveterrasser i flere nivåer ble dannet. Senere ble det dannet fine meanderløp i stilleflytende partier.

På tross av omfattende forbyggings- og kanaliseringssinngrep som har ødelagt tidligere fine meanderstrekninger, er det fortsatt igjen flere fine, aktive meanderende strekninger. Et av de fineste i tilknytning til innsjøer i Midt-Norge, ligger nederst i vassdraget, der den 3-4 km lange meanderende strekningen sammen med våtmarks- og utløpsområdet ved Grønnøra utgjør et unikt innlandsdelta-system med avsnøringer, bakevjer og kroksjøer. På nordsiden av elveutløpet ligger en over 1 km lang sammenhengende sandstrand (akkumulasjonsstrand) der prosesser fortsatt pågår (massetransport og akkumulasjon fra elva). I tillegg til meandersystemet ved Grønnøra, har vassdraget en fin, ca. 2 km aktiv meanderende strekning i tilknytning til Imsas løp ved Steinkjermyrene.

*Stor verneverdi ****

Biologisk mangfold

Av særlig interessante områder for ferskvannsbiologi er de mange kroksjøer langs vassdraget, særlig der Imsa meanderer gjennom Steinkjermyrene og i nedre deler av Jørstadelva. Salamander og store mengder frosk finnes ved Grønnøra. Snåsavatnet har en av Midt-Norges beste bestander av storørret og Jørstadelva er den viktigste gyteelva for denne stammen. Gyteområdene strekker seg opp til Kleivfossen ca. 6 km fra Snåsavatnet. I Kleivfossen er det bygget fisketrapp slik at ørret kan vandre ca. 3 km videre opp i vassdraget. Andre fiskearter er aure, trepigget stingsild, ål og lake. Aure av god kvalitet finnes i hele feltet. Lake finnes i Store Ismenningen (østlig innvandringsart) og i Snåsavatnet. Utbredelsen til trepigget stingsild er begrenset til nedre deler av vassdraget.

Feltet har mye fjellvegetasjon. Det er svært produktiv granskog i nedre deler av dalen men en del furu og bjørk i høyreliggende områder. Fjellbjørkeskog, med ulik undervegetasjon avhengig av berggrunn, er vanlig i øvre deler. Langs hovedelva i lavereliggende områder vokser for det meste gråor-heggskog som er vanlig langs vassdrag i Trøndelag. Vegetasjonstypen er artsrik og har høgstaudepreg med arter som bl.a. tyrihjelm, teiebær og rød jonsokblom i tillegg til arter som hengeving og blåtopp. Myrene i området er jordvannsmyrer og blandingsmyr. Området ligger i en region av landet som preges av bakkemyrer. Steinkjermyran er et større myrkompleks i Imsdalen ca. 200 moh. Vegetasjonen ved utløpet i Snåsavatnet - Grønnøra - er rik og spesiell med en variert mosaikk av skog, våtmark, gruntvannsområder, elvekanter og tørre partier. Her vokser svartor som er sjelden så langt nord i landet. Også den sjeldne myrkongla, eneste kjente forekomst i Trøndelag, vokser i avsnørte elvemeandre i deltaområdet. Gråorskogen langs Jørstadelva har et svært frodig feltsjikt dominert av høgvekste arter som tyrihjelm, mjødukt, bringebær, skogstjerneblom, sølvbunke og vendelrot. På sørsiden av elveutløpet vokser et frodig belte av elvesnelle. Trollhegg vokser langs Grønnørstranda. Pors er vanlig og tranebær vokser flere steder. Like ved Grønnøra ligger Tynestangen og Ålnestangen som inngår i en kalkforekomst som også gir grunnlag for spesielle botaniske forekomster. Botanisk sett er vassdraget en meget fin representant for innlandsvassdragene i Midt-Norge med flere forekomster av sjeldne og interessante plantearter.

Det er registrert godt over 100 fuglearter. Feltet har flere viktige våtmarksområder for fugl, særlig viktige er Grønnøraområdet og Steinkjermyra/Åsamyra i Imsdalen. Våtmarksområdene ved Grønnøra og kantskogen langs Jørstadelva er viktige hekkeområder for vadefugl og spurvefugl. Her hekker

trane, kanadagås, dvergspett, flaggspett og svartspett. Sandsvale hekker enkelte steder i elvekanten langs Jørstadelva. Grønnøra er også en viktig rasteplass for flere andearter, lom og svaner, særlig under vårtrekket. Steinkjermyra/Åsamyra er særlig viktig for vadefugl. Arter som småspove, rødstilk, vipe og brushane er karakterarter for området. Andre observerte arter i Imsdalsområdet er musvåk, knekkand, toppand, gluttsnipe, grønnstilk, vierspurv, bøksanger og gulerle. I de sørvendte liene fra Imsdalen og østover, opptrer flere sangere og trostefugler bla. gulsanger, munk, hagesanger og tornsanger. Båndkorsnebb er sett ved Reinsjøen. I øvre deler er storlom, smålom, varsler, rødstjert, blåstrupe og ringtrost påvist. Rovfugl og ugler som opptrer regelmessig er kongeørn, fjellvåk, hønsehauk, spurvehauk, jaktfalk, dvergfalk, tårnfalk, perleugle og spurveugle. Det er gjort observasjoner av havørn, fiskeørn, musvåk, jordugle, haukugle, lappugle og hubro. Flere av disse artene er påvist hekkende i området. Av skogsfugl er det godt med orrfugl og jerpe. Storfugl er også vanlig, men i mindre antall. Lirype og fjellrype er vanlig og med gode bestander enkelte år. Det finnes mye frosk i et sumpområde tilknyttet deltaområdet ved Grønnøra.

Feltet har store viltinteresser. Særlig viktig er området for hjortedyr og fuglefauna.

Mår og bever har tilhold i feltet. Viltbiologiske ”nøkkelområder”, særlig for fugl, er Grønnøraområdet og Imsdalen med Steinkjermyran/Åsamyra. Jørstadelvas deltaområde med Grønnøra regnes som et av de viktigste vinterbeiteområdene for elg i Nord-Trøndelag. Grønnøraområdet er også et viktig leveområde for rådyr. Feltet har en fast stamme av hjort. Sjeldne arter som gaupe og bjørn opptrer regelmessig. Jerv finnes i de øvre deler.

Det er registrert mange rødlistearter av pattedyr og fuglearter. Bjørn, jerv og gaupe har regelmessig tilhold i feltet, men yngling er ikke påvist. Trane, storlom, smålom, kongeørn, jaktfalk og hønsehauk har fast tilhold og flere av disse hekker. Ansvarsarter er bl. a. rødstilk, fjellrype og lemen.

*Meget stor verneverdi *****

Landskapsbilde

I nedre og midtre deler er feltet preget av skogkledde åser, kulturlandskap og jordbruksvirksomhet med rik og frodig vegetasjon. De øvre delene har høg fjell og fjellvegetasjon.

I Imsdalsområdet gir kontrasten mellom den 941 meter høye Imsdalsklumpen og de store flate myrområdene omkring Steinkjermyra et markert landskapsbilde med stor egenart. I forkant av Imsdalsfjellmassivet ligger også de unike canyon-liknende fjellkløftene, Store og Lille Landskoro, som skjærer seg markert inn i fjellmassivet og er svært godt synlig fra Imsdalen. De øverste snaue områdene i Imsdalsfjellmassivet mellom Stigåtjønnin og Ismenningen er karakterisert av et uttall små vann, tjern og dammer.

Grønnøraområdet ved utløpet i Snåsavatnet har en svært spesiell karakter som er med å gi et spesielt og verdifullt særpreg på den nederste delen av vassdraget. Her finnes et av de fineste meandersystem/-deltaområder i tilknytning til innsjøer i Midt-Norge. Den 3-4 km lange meanderende elvestrekningen med stilleflytende bakevjer, elveavsnøringer og elvesjøer, gir sammen med våtmarks- og grunnvannsområdet og en 1000 m lang sandstrand et spesielt særpreg.

Av fosser kan trekkes fram Kleivfossen, Kjenstadfossen og Sagfossen. Ingen av disse er spesielt store, men har vesentlig verdi for landskapsbildet. Kleivfossen er et imponerende skue i flom. Her er det tilrettelagt for turister, fiske- og friluftsliv. Bygging av fisketrapp ved fossen har dessverre medført et skjemmende inngrep som reduserer opplevelsesverdien av fossen.

*Stor verneverdi ****

Friluftsliv

Øvre deler av vassdraget brukes mye til turgåing, særlig som utgangspunkt for lengre turer inn i nabovassdrag mot øst. Flere deler av området har gode bæreforekomster og brukes mye til bærplukking. De viktigste friluftsområdene er knyttet til Grønnøraområdet, fiskestrekninger langs Jørstadelva og jaktområder i midtre og øvre deler av feltet. Grønnørstranda med deltaområdet har vesentlig betydning for friluftslivet med badeaktiviteter. Området er delvis tilrettelagt som friluftsområde (bade plass m/toalett og parkeringsplasser).

Ved Kleivfossen er det anlagt rasteplass og ved Ismenningen øverst i vassdraget er det parkeringsplasser. Ismenningen er utgangspunkt for en sti (gammel ferdselsåre) inn til den veiløse fjellgården Gjøvsjøen som tar imot overnattingsgjester.

Hele området er mye brukt til jakt. Særlig er elgjakta viktig i nedre og midtre deler. Det jaktes på rype, skogsfugl og hare. Det er gode fiskemuligheter i Jørstadelva og noen av vatna i området.

*Stor verdi ****

Kulturmiljø

De eldste spor etter bosetting er løsfunn fra steinalder fra gårdene Sør-Breide og Finnsås. Dette er trolig spor etter bosetting i området, og det er store muligheter for funn av steinalderboplasser. Fra jernalder er det registrert svært mange gravhauger på gårdene i nedre del av feltet. På Breide er det i alt 50 gravhauger, og på Kjenstad, Gifstad, Megard og Jørstad er det gravfelt. I tillegg er det gravhauger på sorsida av nedre del av Jørstadelva, hvor det ikke finnes bosetting i dag, foruten på Buvollan og Snøåsen i Imsdalen høyere oppe. Det er også mange løsfunn fra jernaldergraver fra de sentrale gårdene i nedre deler. Kulturminnene er spor etter en veletablert og omfattende jordbruksbasert bosetting i jernalder. I Imsdalen er det registrert spor etter jernutvinning som ble drevet i jernalder/middelalder ved Steinkjer- og Åsamyrene langs elva. Slike kulturminner er vanlig i fjellene omkring Snåsa.

Fra nyere tid er det få bygninger bevart som er eldre enn 1880-årene, men enkelte bygninger fra siste del av 1800-tallet finnes spredt på gårdene. I skriftlige kilder er nevnt mange sagbruk. De første, spesielt Kleivfossen og Sagfossen ble satt opp tidlig på 1700-tallet. På 1800-tallet nevnes sager på Kleiv, Gifstadfossen, Kjenstadfossen, Steinkjer og Jørstad. Det har videre vært mange setre i øvre deler av feltet, og både tufter og stående bygninger finnes trolig. På Megard øverst i Imsdalen er det etter tradisjonen et kirkested fra katolsk tid med en Olavskilde. Fortsatt i 1689 søkte folk hit for helbredelse, stedet er i dag tilrettelagt for turister. Området er tradisjonelt et viktig samisk bruksområde.

Det er svært store kulturminneinteresser langs vassdraget. Samlet viser kulturminnene at området har vært bosatt og brukt siden steinalderen, en omfattende bosetting i jernalder utnyttet også fjellressursene. Jernvinnene er typiske kulturminner i området. Vassdraget spilt en sentral rolle i bygdas næringsliv i nyere tid, spesielt gjennom sagdrifta.

*Meget stor verneverdi *****

Samiske interesser

Innenfor Jørstadelvas nedbørfelt finnes flere viktige samiske interesser knyttet til reindrift, kulturmiljø og kulturminner. Det har vært en kontinuerlig reindrift i området fra gammelt av. 12 kulturminner er registrert, herav flere boplasser, reingjerder og fangstinnretninger. Kulturminnene er representative for området og viktige historiske dokumenter når det gjelder tidligere bruk. De gir området en høy identitetsverdi. Området er derfor viktig for samene.

*Meget stor verdi *****

Landbruk

Jord- og skogbruk

Feltet omfatter ca. 89 400 daa produktivt skogareal og ca. 9 100 daa dyrket mark. Innenfor vassdragets nedbørfelt er det variert og verdifull jordbruksproduksjon, fra gress og melkeproduksjon i Imsdalen, Klev, Sandstad og Grønnøra til korn-, potet- og svineproduksjon i vassdragets midtparti. Det foreligger ingen informasjon om skogbruket.

Reindrift

Vassdraget ligger innenfor to reinbeitedistrikt, Skjækerfjell og Luru, som hver består av 5 driftsenheter med totalt 55 reieneiere. Hovedvassdraget danner en naturlig og god grense mellom distriktene i hele sin lengde. Skjækerfjell reinbeitedistrikt er et helårsdistrikt, nedre deler brukes som sene vinterbeiter og tidlige vårbeiter. Viktige vårbeiter finnes langs sidevassdraget inn Roktdalen og langs hovedvass-

draget øst for Roktdalen. Store deler brukes også på høsten. Det er naturlige trekkleier for rein over sidevassdraget i Roktdalen. Luru reinbeitedistrikt bruker deler av feltet som sene høstbeiter.

*Stor/Meget stor verdi ***(*)*